

Вихрущ А. В.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
ТНМУ імені І. Я. Горбачевського;

Гудима М. І.

директор Тернопільського ліцею № 21-
спеціалізованої мистецької школи імені І. Герети

Смила Йоанна

доктор, Університет імені
Яна Кохановського в Кельцах (Польща)

ПЕДАГОГІЧНА ЕСТЕТИКА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

У процесі цивілізаційного розвитку зростає зацікавленість питаннями естетики як на рівні теоретичних узагальнень, так і в контексті особистісного розвитку, функціонування педагогічних колективів, щоденного способу життя. Аналізуючи естетику як цілісну, динамічну систему, яка має певні закономірності, притаманну систему базових понять, Г. П. Васянович у посібнику «Педагогічна естетика» підкреслив, що до основних проблем педагогічної естетики входять "естетичні почуття, сприймання, погляди, смак, інтуїція, уява. Отже, всі складові естетичної свідомості особистості учня й учителя. Особливе місце в педагогічній естетиці займають проблеми діяльності (естетична потреба, мотивація, засоби естетичного впливу тощо) і відносини (мовна культура, педагогічний артистизм, взаєморозуміння, інтерактивність, педагогічна майстерність та ін.). Педагогічна естетика стає продуктивною в аспекті виховання особистості, якщо вона ефективно використовує історичне, соціальне й духовне життя мистецтва, ті цінності, що ним поширюються, утверджуються ідеалами прекрасного й піднесеного. Врешті предмет педагогічної естетики поширюється й на організацію освітньо-культурного середовища, яке ще й до сьогодні потребує значного удосконалення, підтримки й розвитку на різних рівнях нашого буття [1, с. 7].

Той факт, що педагогічна естетика, зайнявши одне із пріоритетних місць у педагогічних системах А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського, повертається в коло інтересів педагогічної науки дозволяє зробити висновок про системне поліпшення життєдіяльності сучасної школи.

Відповідно до Програми проведення експерименту всеукраїнського рівня, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 27.11.2018 № 1304 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Формування мистецького середовища в закладі загальної середньої освіти» у Тернопільському ліцеї № 21 – спеціалізованій мистецькій школі імені Ігоря Герети за участю Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти, основними завданнями (концептуально-діагностичного) етапу експерименту визначено: обґрунтування концепції формування мистецького середовища у закладі загальної середньої освіти;

апробація моделі розвитку мистецької освіти в закладі загальної середньої освіти; створення умов для формування інноваційного середовища для забезпечення розвитку мистецької освіти в закладі загальної середньої освіти; розроблення та обґрунтування критеріїв, показників, рівнів ефективності формування інноваційного розвитку закладу освіти, готовності педагогів до здійснення такої діяльності; розроблення діагностичного інструментарію, методик, необхідних для проведення експерименту; проведення діагностування ефективності методик. Педагогічним колективом розроблено концепцію, метою якої є теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка ефективності моделі формування мистецького середовища в закладі загальної середньої освіти, спрямованого на особистісний розвиток учнів.

Основу концепції складають загальні положення, в яких обґрунтовано актуальність важливих питань щодо створення інноваційної системи формування мистецького середовища в закладі загальної середньої освіти, визначено: нормативно-правове забезпечення, методологічні засади, підходи та принципи, психолого-педагогічні умови формування мистецького середовища в закладі загальної середньої освіти.

Відповідно до мети колектив визначив такі завдання: схарактеризувати зміст і структурні компоненти формування мистецького середовища в закладі; розробити та обґрунтувати модель розвитку мистецької освіти в закладі загальної середньої освіти; створити умови для формування інноваційного середовища для забезпечення розвитку мистецької освіти в закладі загальної середньої освіти; розробити та обґрунтувати критерії, показники, рівні ефективності формування інноваційного розвитку закладу освіти, готовності педагогів до здійснення такої діяльності; розробити методику формування мистецького середовища в закладі; розробити діагностичний інструментарій, необхідний для проведення експерименту за темою «Формування мистецького середовища в закладі загальної середньої освіти»; розробити модель випускника за характерними особистими та творчими показниками; розробити комплекс програмного та навчально-методичного забезпечення реалізації моделі формування мистецького середовища в закладі загальної середньої освіти.

Визначено стратегічні напрями реалізації завдань концепції, а саме: відновлення та підсилення ролі мистецької освіти в житті українського суспільства; надання можливостей для розвитку творчих здібностей дітей шкільного віку в сучасних умовах; підвищення якості мистецької освіти в Тернопільському ліцеї 21 – спеціалізованій мистецькій школі; розширення доступності мистецької освіти для дітей шкільного віку, незалежно від віку та місця проживання, в тому числі й для дітей з особливими потребами; акумулювання ідей для подальшого розвитку мистецької освіти в умовах Нової української школи. Окремі аспекти експерименту висвітлено в працях вчителів ліцею [2; 3; 4; 5].

Запорукою успіху стане той факт, що при визначенні структурних, функціональних, теоретичних компонентів системи враховувалися вимоги

нормативних документів, висновки провідних вчених, викладачів ТОКІППО, думка вчителів ліцею, батьків, учнів.

У рамках експерименту в ліцеї було проведено ряд мистецьких заходів, майстер-класів, тренінгів, педагоги ліцею продовжували роботу над авторськими програмами. У серпні 2020 р. Тернопільський ліцей № 21 став учасником Одинадцятої міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2020». З 25 січня 2021 року в Тернопільській громаді проводився конкурс на найкращий малюнок для пацієнтів Тернопільської міської комунальної дитячої лікарні «ОДУЖУЙ». Серед ініціаторів, які запропонували ідею конкурсу, директорка ліцею Марія Гудима.

Особлива увага зверталася на діагностику ефективності виховного процесу. Розглянемо окремі аспекти проблеми.

Серед учителів лише 17,9% вважають, що сучасні учні схильні до креативності та всього 7,5% опитаних відзначають «допитливість» як одну з позитивних рис молоді. Натомість головними негативними рисами своїх учнів вчителі називають «байдужість та апатія» – 13,5%, «лінощі» – 12,3%, «егоїзм» – 8,8%, «безвідповідальність» – 7,6%.

Відповідаючи на запитання про головні цінності в житті, лише 0,5% вчителів назвали «творчість» серед пріоритетних цінностей.

Проаналізувавши перелік тем, які, на думку педагогів, цікавлять сучасну молодь, можна зробити висновок, що мистецтво не є найбільш популярною темою серед підлітків (лише 2,9%). Музикою цікавляться більше: 8,8% респондентів зазначили, що дана сфера є серед улюблених учнями.

Найбільший вплив на молодих людей, за версією педагогів, мають батьки – 23,4%, відомі та успішні люди – 18,8%, блогери – 16,9%, а також артисти (співаки, музиканти, актори) – 11%.

Вчителі вважають, що заходами, які найбільш запам'ятались учням, є подорожі та екскурсії – 17,8%, концерти – 12,6%, а також зустрічі з відомими людьми – 10,4%. Виставки та театральні постановки відзначили лише 2,2% та 3% респондентів відповідно.

На основі узагальнень експериментальної роботи можна зробити такі висновки. Необхідно продовжити вивчення впливу пандемії на систему цінностей батьків, учителів, учнів. Дистанційне навчання передбачає пошук нових форм і методів естетичного виховання учнів. Доцільно звернути увагу на особливості виховання хлопців і дівчат у контексті вимог педагогічної естетики.

Література

1. Васянович Г. П. Педагогічна естетика: Навчальний посібник. Л.: Норма, 2021. 464 с.
2. Гудима М. І. Основні пріоритети формування мистецького середовища у закладі загальної середньої освіти. *Використання технологій менеджменту якості в управлінні закладами освіти*: збірник матеріалів III регіональної науково-практичної конференції. 14 листопада 2019 року. Тернопіль, 2019. С. 33–38.

3. Кульматицька О. Р. Значимість впровадження STEAM освіти в освітній процес. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 12–13 листопада 2020 року. Тернопіль, 2020. С. 75–78.

4. Матковська О. Є. STEAM-освіта у школі як спосіб оволодіння учнями ключовими компетентностями та наскрізними вміннями на уроках англійської мови. *Особливості викладання української та іноземної мови в школі: теорія і практика*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 28 квітня 2020 року. Херсон. Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. С. 26–29.

5. Матковська О. Є. Вплив мистецького середовища на формування ключових компетентностей учнів в умовах Нової української школи. *Перспективи розвитку науки: управління якістю освіти сучасних шкіл*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 11 листопада 2020 року. Івано-Франківськ. Центр прогресивної освіти "Генезум", 2020. С. 66–71.

Вихрущ В. О.

доктор педагогічних наук, професор
Національного університету «Львівська політехніка»;

Пєхота О. М.

доктор педагогічних наук, професор,
директор Центру «Європейська освіта дорослих»

ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ АВТОНОМІЗАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна доросла людина у процесі навчання як фахової підготовки відрізняється більшою самостійністю, автономністю, усвідомленням цілей і прогнозованих результатів, життєвим та професійним досвідом. Отже, навчання дорослих повинно будуватися на засадах рівноправної взаємодії та співробітництва між викладачем та дорослим учнем. На усіх етапах формування майбутнього фахівця необхідним є одержання «зворотного зв'язку» із дорослим учнем шляхом дидактичної комунікації, проведення анкетування, інтерв'ювання, бесід, вироблення пропозицій щодо актуальних тем для обговорення, щодо сфер професійного спілкування, а також – цінних порад і рекомендацій з організації освітнього процесу. Викладачеві важливо прислухатися до думки дорослих учнів, підтримувати їх ініціативу. Такі міні-дослідження допомагають андрагогу швидко і ефективно реагувати на потреби кожного дорослого учня, а також будувати або корегувати освітній процес у відповідності до постійно змінних вимог суспільства і нових його викликів. До того ж, викладачеві вищого навчального закладу слід враховувати психологічні особливості дорослих: з одного боку, високу мотивацію, самостійність, відповідальне ставлення до навчання, а з іншого – наявність різних пізнавально-психологічних, інтелектуальних, емоційних бар'єрів (зневіра у власних силах, втома тощо).

Серйозною загрозою наших днів є відставання здатності дорослої людини адаптуватися до змін у навколишньому світі від темпів цих змін,